

คู่มือการดำเนินงาน ของหน่วยงานกำกับดูแล ด้านจริยธรรมการวิจัย

Guideline for Office of
Research integrity : ORI

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

กันยายน 2569

คำนำ

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้สนับสนุนทุนกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ให้แก่มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีหัวหน้าโครงการคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ดลเดช ตั้งตระการพงษ์ และคณะที่ปรึกษา เพื่อจัดทำ “คู่มือการดำเนินงานของหน่วยงานกำกับดูแลด้านจริยธรรมการวิจัย (Guideline for Office of Research Integrity: ORI)” ฉบับนี้ เพื่อให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านจริยธรรมการวิจัยใช้เป็นแนวปฏิบัติในหน่วยงาน โดยในการดำเนินงานได้มีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงาน ORI ของประเทศ และจัดทำเป็นคู่มือการดำเนินงานฯ โดยมุ่งหมายให้หน่วยงานใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและป้องกันการประทุมิขอบภายในหน่วยงาน โดยคู่มือการดำเนินงานฯ ฉบับนี้ ผ่านการพิจารณาและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ในการประชุมครั้งที่ 2/2569 เมื่อเดือนสิงหาคม 2569

วช. ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนหน่วยงานวิจัย นักวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำคู่มือการดำเนินงานฯ ฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน นักวิจัย และผู้เกี่ยวข้องต่อไป

ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง

ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

กันยายน 2569

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
วัตถุประสงค์	4
คำนิยาม	5
บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงาน ORI	11
บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกำกับและดูแล จริยธรรมการวิจัย	13
องค์ประกอบ คุณสมบัติและการสรรหาคณะกรรมการ กำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย	15
แนวทางการจัดตั้งและจัดแจงหน่วยงาน ORI	16
แนวทางในการกำกับดูแลและตรวจสอบการประพฤติมิชอบ ด้านจริยธรรมการวิจัย	18
แนวทางการพิจารณาเรื่องร้องเรียน	19
การรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน ORI	27
แนวทางการป้องกันการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย	28
บทลงโทษ	34
เอกสารอ้างอิง	35
ภาคผนวก	36

บทนำ

การวิจัยและพัฒนา มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเกณฑ์การประเมินใหม่ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น ส่งผลให้นักวิจัยต้องเร่งผลิตผลงาน โดยอาจละเลยการยึดหลักจรรยาวิชาชีพวิจัย (Research code of conduct) ส่งผลให้เกิดปัญหาการประพฤติมิชอบทางการวิจัย (Research misconduct) ในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการคัดลอกผลงานวิจัย (Plagiarism) และการซื้อขายผลงานวิจัย (Authorship) เห็นได้จากจำนวนสถิติที่ผลงานวิจัยถูกถอดถอนจากวารสารเป็นจำนวนสูงขึ้นในแต่ละปี

ที่ผ่านมา พบว่ามีนักวิจัยที่ทำผิดจริยธรรมการวิจัยในหน่วยงานต่างๆ ทั่วโลก สำหรับประเทศไทยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีรายงานการประพฤติมิชอบทางการวิจัยเพิ่มจำนวนมากขึ้น สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สอ.อว.) ได้ตรวจพบว่า มีบุคลากรที่มีข้อมูลที่เป็นข้อสังเกตว่ามีความผิดปกติของการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในหลายหน่วยงาน ซึ่งผลการวิจัยที่เกิดจากนักวิจัยที่ไม่ได้ยึดหลักจรรยาวิชาชีพวิจัย จะส่งผลให้ผลงานวิจัยนั้นไม่มีคุณภาพ ไม่มีความน่าเชื่อถือ และไม่เกิดการยอมรับในประชาคมวิจัย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อหน่วยงาน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ หรือต่อยอดการวิจัยได้

คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) ได้ประกาศระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยทั่วไป พ.ศ. 2565 โดยมีสาระสำคัญให้มีการกำกับดูแล ติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามจริยธรรมการวิจัยทั่วไป กำหนดแนวทางปฏิบัติ มาตรการและกลไกในการขับเคลื่อน รวมทั้งให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยทั่วไปและมาตรฐานการวิจัย แก่นักวิจัย หน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรม และผู้ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลและจัดทำมาตรฐานจริยธรรมการวิจัย จึงได้พัฒนาระบบกำกับดูแลจริยธรรมการวิจัยของประเทศไทย และสนับสนุนให้หน่วยงานจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมากำกับดูแลด้านจริยธรรมการวิจัยภายในหน่วยงาน ซึ่ง วช. จะสนับสนุนการดำเนินงานด้านจริยธรรมการวิจัยของหน่วย ORI รวมทั้งได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานของหน่วยงานดูแลด้านจริยธรรมการวิจัยฉบับนี้ โดยได้รวบรวมข้อมูลจากคู่มือและเอกสารต่างๆ เช่น บทเรียนและกรณีศึกษาด้านจริยธรรมการวิจัย (พ.ศ. 2567) รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาแนวทางการจัดตั้ง Office of Research Integrity และ International Advisory Board (พ.ศ. 2565) แนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพสำหรับการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ (พ.ศ. 2559) คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ (พ.ศ. 2558) และจรรยาวิชาชีพอิจิทัลและแนวทางปฏิบัติ (พ.ศ. 2556) เป็นต้น ในการพัฒนา

เป็นแนวทางปฏิบัติให้หน่วย ORI วางรากฐานจริยธรรมการวิจัยและป้องกันการประพฤติมิชอบของนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องภายในหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาผลงานวิจัย และยกระดับงานวิจัยของประเทศไทยให้มีคุณภาพและเป็นที่น่าเชื่อถือต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้กับคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย (Research Integrity Committee : RIC) หรือหน่วยงานกำกับดูแลด้านจริยธรรมการวิจัย (Office of Research Integrity: ORI) ในการกำกับดูแลเกี่ยวกับการประพฤติมิชอบทางด้านจริยธรรมการวิจัยของบุคลากรในหน่วยงาน รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานมีความรู้ ความเข้าใจเพื่อผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ เกิดการพัฒนาและยกระดับงานวิจัยของประเทศให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในประชาคมวิจัยในระดับชาติและระดับนานาชาติต่อไป

คำนิยาม

การวิจัย (Research) หมายถึง การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ หรือทดลองอย่างเป็นระบบ อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง ความรู้ใหม่ หรือหลักการไปใช้ในการตั้งกฎ ทฤษฎี แนวทางในการปฏิบัติเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ ได้แก่ บทความเผยแพร่ สิ่งประดิษฐ์/สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร รวมทั้งเพื่อสร้างนวัตกรรม อันจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ (พระราชบัญญัติการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม, 2562)

นักวิจัย (Researcher) หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งทำการวิจัย และให้หมายความรวมถึงผู้ร่วมศึกษาวิจัย ผู้ช่วยวิจัย และปราชญ์ชาวบ้านหรือนักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ได้รับทุนให้ศึกษาวิจัย โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปผสมผสานกับความรู้ใหม่เพื่อสร้างผลงานนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงพาณิชย์ เชิงสังคม หรือเชิงสาธารณประโยชน์ด้วย (ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยทั่วไป พ.ศ. 2565)

จริยธรรมการวิจัย (Research ethics) หมายถึง หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติและวิธีปฏิบัติที่ดีของนักวิจัยและหน่วยงานในระบบวิจัย และนวัตกรรมที่ต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้ (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) (2) การมีมาตรฐานการวิจัยอย่างเคร่งครัด (Rigour) (3) ความโปร่งใสและการสื่อสารโดยเปิดเผย (Transparency and open communication) (4) การมีศีลธรรม คุณธรรม มนุษยธรรม

นิติธรรมและความเคารพผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (5) ความรับผิดชอบ และถูกตรวจสอบได้ (Accountability) (ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยทั่วไป พ.ศ. 2565)

คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย (Research Integrity Committee: RIC) หมายถึง คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ กำกับ และดูแลการดำเนินการวิจัยเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตาม หลักจริยธรรม และให้มั่นใจว่าการวิจัยมีคุณค่าทางวิชาการ

ทั้งนี้ ขอบเขตของคณะกรรมการชุดนี้ เป็นเรื่องของการพิจารณา ประเด็นทางจริยธรรมที่มาจากกระบวนการทำวิจัย ซึ่งแตกต่างจาก บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ซึ่งมีบทบาท ในการปกป้องสิทธิของอาสาสมัครที่เป็นมนุษย์ และแตกต่างจากบทบาท ของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในสัตว์ทดลอง ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวกับ ปกป้องอันตรายที่ไม่จำเป็นต่อสัตว์ทดลอง (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2564)

หน่วยงานดูแลด้านจริยธรรมการวิจัย (Office of Research Integrity: ORI) หมายถึง สำนักงานหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริม และคุ้มครองความซื่อสัตย์ทางวิชาการ (Research integrity) และ ป้องกันการทุจริตในการวิจัย (Research misconduct)

การประพฤติมิชอบทางการวิจัย (Research misconduct) หรือ การประพฤติผิดจรรยาวิชาชีพอิจัย หมายถึง การกระทำผิด หรือการละเมิด ฝ่าฝืนหรือการประพฤติปฏิบัติ ที่ขัดต่อหลักความประพฤติอันเหมาะสม นักวิจัยหรือผู้ประกอบวิชาชีพวิจัยพึงยึดถือปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ ในประชาคมวิจัย (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554) ซึ่งการ ประพฤติมิชอบทางการวิจัยประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

- การคัดลอกผลงาน (Plagiarism) หมายถึง การโจรกรรมทางวรรณกรรมหรือโจรกรรมทางวิชาการหรือการลอกเลียนวรรณกรรม หมายถึง การกระทำที่เป็นการแอบอ้างงานเขียนหรืองานสร้างสรรค์ดั้งเดิมของผู้อื่นทั้งหมดหรือนำมาบางส่วนมาใส่หรือมาใช้ในการงานของตนเองโดยไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มา (Citation) หรือประกาศเกียรติคุณ (Acknowledgment) ทั้งด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ

- การปลอมแปลงข้อมูล (Falsification) หมายถึง การปกปิดบิดเบือน หรือทำให้ผิดไปจากความจริง โดยการตัดทอน เพิ่มเติมหรือดัดแปลง ประมวญแก้ไขข้อมูล ข้อความ หรือการปฏิบัติอื่นใดในกระบวนการวิจัยและรายงานข้อค้นพบจากการวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามข้อสรุปที่นักวิจัยต้องการ

- การสร้างข้อมูลเท็จหรือการเสกสรรปั้นแต่ง (Fabrication) หมายถึง การสร้างข้อมูลเท็จ การจงใจปั้นแต่งข้อมูลทำให้ผิดไปจากความเป็นจริงที่พบจากการวิจัย การหลีกเลียงที่จะนำเสนอเรื่องหรือสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

- ความเป็นผู้นิพนธ์ (Authorship) หมายถึง การเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักสำคัญในการผลิตผลงาน รวมถึงแนวคิด (Concept) การออกแบบวิจัย (Design) การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล (Data analysis and interpretation) การอภิปรายผล (Discussion) และข้อเสนอแนะ (Suggestion) การร่างรายงานผลการวิจัย (Record report) (ทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน) การตรวจแก้ (Correction) และปรับปรุง (Edit) ร่างรายงานผลการวิจัย

- การละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright infringement) หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ โดยไม่ได้รับอนุญาต ได้แก่ การทำซ้ำหรือดัดแปลง การนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน การให้เช่าต้นฉบับ และการให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์, 2537)

- การเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือสิ่งตีพิมพ์มากกว่า 1 แห่ง หรือการเผยแพร่ซ้ำ (Redundant publication) หมายถึง การเผยแพร่ งานวิจัย ข้อมูล หรือบทความเดิม ซึ่งเคยถูกเผยแพร่ไปแล้ว โดยอาจเป็น การเผยแพร่ข้อมูลทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน การเผยแพร่ก่อนหน้า โดยตนเองหรือบุคคลอื่น การเผยแพร่โดยใช้ชื่อเดียวกันหรือชื่อแตกต่างกัน การเผยแพร่โดยใช้ข้อความโวหารเดียวกันหรือต่างกัน และการเผยแพร่ โดยภาษาเดียวกันหรือแตกต่างกัน เป็นต้น (คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ ผลงานวิจัย และผลงานทางวิชาการ, 2558)

จรรยาวิชาชีพวิจัย (Research code of conduct) หมายถึง ประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standards of work performance) และการมีจริยธรรมการวิจัย (Research ethics) เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และสถานะของความเป็นนักวิจัยในสาขาวิชาชีพของตน

แนวทางปฏิบัติ (Code of practice) หมายถึง แนวทางพื้นฐาน ในการประพฤติปฏิบัติของนักวิจัย ที่ถือเป็นแบบอย่างที่ดีที่สมควรยึดถือ ปฏิบัติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานแห่งวิชาชีพวิจัยและจริยธรรมการวิจัย

มาตรฐานวิชาชีพวิจัย (Research professional standards) หมายถึง ลักษณะที่ดีหรือที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบวิชาชีพวิจัยในศาสตร์ และสาขาวิชาต่างๆ ที่ถือเป็นเกณฑ์เทียบกำหนดว่าเป็นผู้มีความประพฤติ ปฏิบัติที่ถูกต้องทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งความมีคุณธรรมและ จริยธรรม ทำให้ได้รับการยอมรับจากสถาบันหรือองค์กรหรือประชาคม วิจัยว่าเป็นแบบอย่างที่ดี

ประชาคมวิจัย (Research community) หมายถึง ประชาคมนักวิจัย และผู้อยู่ในวงการวิจัย ไม่ว่าศาสตร์ใดๆ ที่เข้าร่วมกันเป็นสังคมมี ความสนใจและติดต่อเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน รวมทั้งมีเจตนารมณ์ร่วมกัน ในการทำและพัฒนางานวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและการวิจัย รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง และอื่นๆ ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ และกิจการระหว่างประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

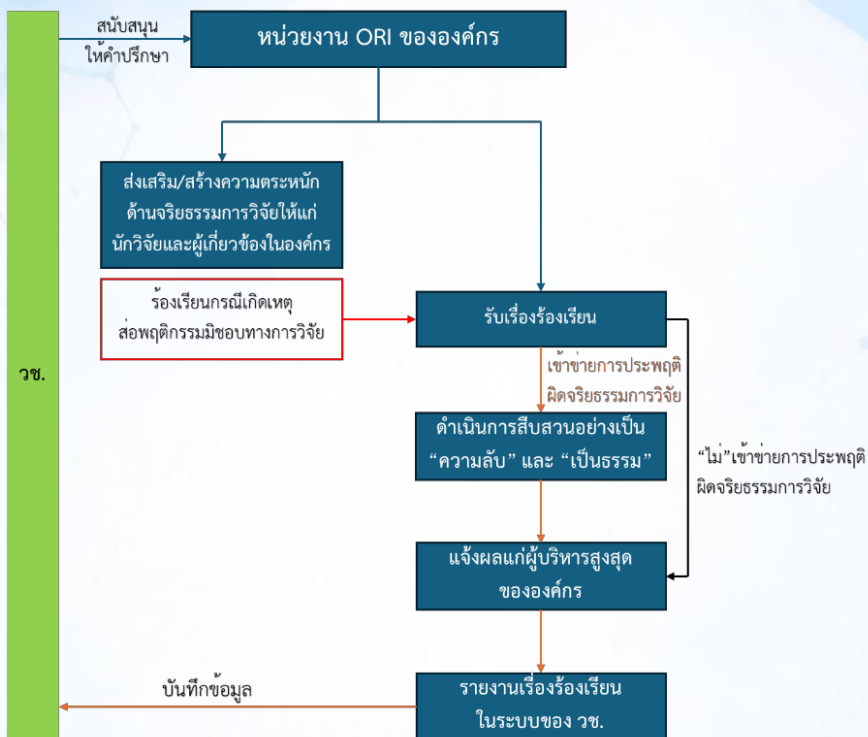
หน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบ (Responsible organization) หมายถึง หน่วยงาน หรือสถาบัน หรือองค์กร ที่มีการวิจัยด้านต่างๆ และ เป็นหน่วยงานที่ซึ่งนักวิจัยและคณะผู้วิจัยสังกัด หรือปฏิบัติหน้าที่อยู่ หรือดำเนินงานวิจัยภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงาน ในช่วงที่มี การดำเนินงานวิจัยนั้นจนเสร็จสิ้นโครงการ โดยองค์กรหรือหน่วยงาน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการ กำกับดูแล หรือจัดการในเรื่องใด เรื่องหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามกฎหมาย และมีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบเฉพาะในขอบเขตที่กำหนดไว้

แหล่งทุนหรือผู้ให้ทุนวิจัย (Funding source or donor) หมายถึง หน่วยงาน หรือองค์กร หรือบุคคลผู้ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัย ซึ่งมีหน้าที่ในการคัดเลือกข้อเสนอโครงการวิจัย ตรวจสอบและเสนอแนะ และอนุมัติโครงการวิจัย รวมทั้งกำหนดข้อปฏิบัติต่างๆ เพื่อประกันความมีมาตรฐานในการดำเนินงานวิจัยอย่างถูกต้อง และมีการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อจรรยาวิชาชีพวิจัยที่กำหนดไว้ รวมทั้งควบคุมและกำกับ เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามข้อตกลงหรือสัญญาที่ทำขึ้น

บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงาน ORI

หน่วยงาน ORI มีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริม กำกับ ดูแล การดำเนินงานของนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องภายในองค์กร ให้มีหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักสากล ก่อให้เกิดงานวิจัยที่มีคุณภาพ และนักวิจัยที่เป็นที่ยอมรับของประชาคมวิจัยทั้งในและต่างประเทศ โดยหน่วยงาน ORI มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมสร้างความตระหนักให้แก่นักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ดีด้านจริยธรรมการวิจัย
2. จัดให้มีช่องทางรับเรื่องร้องเรียนกรณีเกิดเหตุการณ์กรณีขบถทางการวิจัย โดยกระบวนการสอบสวนถือเป็น **“ความลับ”**
3. มีมาตรการคุ้มครองทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ผู้ร้องเรียน ผู้ให้ข้อมูล ผู้ถูกร้องเรียน และกรรมการสอบข้อเท็จจริง โดยจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบกับบุคคลข้างต้น
4. ดำเนินการไต่สวนเรื่องร้องเรียน โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสอบสวนหาข้อเท็จจริงว่าเรื่องร้องเรียนมีมูลความจริงหรือไม่ ซึ่งจะต้องดำเนินการพิจารณาเป็น **“การลับ”** รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างเป็นธรรม
5. ระยะเวลาในการไต่สวนเรื่องร้องเรียน ขึ้นอยู่กับแต่ละหน่วยงานที่ได้กำหนดในคู่มือปฏิบัติงาน (SOP)
6. เสนอผลการพิจารณาต่อผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานเพื่อพิจารณาและตัดสินใจ
7. รายงานเรื่องร้องเรียนในระบบของ วช. (<https://ri.nrct.go.th>) ตามแบบฟอร์มที่ วช.กำหนด

แผนภูมิภาพ แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงาน ORI

บทบาทและหน้าที่

ของคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย

1. จัดทำนโยบายด้านจริยธรรมการวิจัยให้สอดคล้องกับนโยบายด้านจริยธรรมการวิจัยของประเทศ ในการส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมการวิจัย และมาตรฐานการวิจัย ตลอดจนมาตรการในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานการวิจัย ต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

2. เสนอต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์กร ในการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้นักวิจัย ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัย

3. จัดทำแนวทางปฏิบัติ มาตรการ และกลไกในการขับเคลื่อนและบังคับใช้จริยธรรมการวิจัย สำหรับนักวิจัย ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในระบบการวิจัยได้อย่างเป็นรูปธรรม เสนอต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

4. กำกับดูแล ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานจริยธรรมการวิจัย และมาตรฐานการวิจัย ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ข้อบังคับระเบียบ หรือประกาศที่เกี่ยวข้อง

5. ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยและมาตรฐานการวิจัยในการบริหารโครงการวิจัยของนักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง

6. พิจารณา สอบสวน และวินิจฉัย กรณีเกิดเหตุการณ์ที่ส่อการทำผิดจริยธรรมการวิจัย และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัย และมาตรฐานการวิจัย ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด และรายงานต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์กรเพื่อพิจารณาตัดสิน

7. รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย และผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

8. พิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัยมอบหมาย

9. จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยและมาตรฐานการวิจัยของหน่วยงาน

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

องค์ประกอบ คุณสมบัติและการสรรหา คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย

ผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานเป็นผู้มีอำนาจในการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย
2. คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ เลขาฯ ผู้ช่วยเลขาฯ
3. การคัดเลือกต้องพิจารณาคุณสมบัติต่างๆ เช่น เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านการส่งเสริมจริยธรรม หรือด้านกฎหมาย หรือด้านการบริหารงานบุคคลหรือมีความเชี่ยวชาญการวิจัยในสาขาวิชาชีพต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแพทย์ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ เป็นต้น ที่ครอบคลุมทุกสาขาที่จะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย
4. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จะต้องมีความเป็นกลาง เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในเรื่องจริยธรรมวิจัย และมีความเป็นกลาง
5. หลักเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม รวมทั้งวาระการดำรงตำแหน่งการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ และจำนวนคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานกำหนด

แนวทางการจัดตั้งและจัดแจ้งหน่วยงาน ORI

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ มีนโยบายสนับสนุนให้หน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรมจัดตั้งหน่วยงานกำกับดูแลด้านจริยธรรมการวิจัย (Office of Research Integrity: ORI) ตามบทบาทหน้าที่และองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น โดยหน่วยงานควรจะต้องจัดหาบุคลากรและสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นสถานที่ติดต่อประสานงานและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ หากหน่วยงานไม่สามารถจัดตั้งเป็นหน่วยงาน (Office) ได้ ก็สามารถตั้งเป็นคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัยเท่านั้น เพื่อมากำกับดูแลนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการประพฤตินิชอบด้านจริยธรรมการวิจัย

แนวทางการจัดตั้งหน่วย ORI

1. องค์กรประกาศนโยบายด้านจริยธรรมการวิจัย โดยให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนจริยธรรมการวิจัยของประเทศ
2. หัวหน้าหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจสูงสุด ลงนามประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัยของหน่วยงาน โดยระบุองค์ประกอบ และหน้าที่ให้ชัดเจน
3. กำหนดกระบวนการขั้นตอนการร้องเรียนเกี่ยวกับการประพฤตินิชอบทางการวิจัยให้ชัดเจน
4. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์นโยบาย ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย กระบวนการร้องเรียนให้บุคลากรภายใต้สังกัด ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

แนวทางการจัดแจ้งหน่วย ORI

1. เมื่อหน่วยงานมีการจัดตั้ง ORI และคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัยของหน่วยงานแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบรายงานสถานะการจัดตั้ง ORI ในเว็บไซต์ <https://ri.nrct.go.th> ของ วช. ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบ จะต้องแก้ไขข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
2. หน่วยงาน ORI เข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตร TH-RIN (Thailand Research Integrity Network) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ การดูแลด้านจริยธรรมการวิจัยในหน่วยงานของแต่ละสถาบันทั่วประเทศ โดย วช. ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพหน่วย ORI ของประเทศ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสนับสนุนเครื่องมือที่จำเป็น เช่น จัดอบรมบ่มเพาะ ORI เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ORI ระหว่างหน่วยงานวิจัยทั่วประเทศ ให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

แนวทางในการกำกับดูแลและตรวจสอบ การประพัตมิชอบด้านจริยธรรมการวิจัย

ทุกหน่วยงานมีหน้าที่กำกับดูแลและตรวจสอบการประพัตมิชอบด้านจริยธรรมการวิจัยของนักวิจัยและบุคลากรภายใต้สังกัด โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. หน่วยงานกำหนดระเบียบ ข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติหรือ มาตรการต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม การวิจัยให้ชัดเจน และเผยแพร่ให้นักวิจัยและบุคลากร ในสังกัดให้รับทราบอย่างทั่วถึง
2. หน่วยงาน ORI และคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรม การวิจัยที่ถูกแต่งตั้งขึ้น ต้องจัดให้มีช่องทางการร้องเรียน และแจ้งเบาะแสการประพัตมิชอบด้านจริยธรรมการวิจัย เช่น E-mail, Website ของหน่วยงานที่มีช่องทางให้ร้องเรียน ในกรณีที่ผู้ร้องเรียนต้องการส่งเอกสารร้องเรียนให้หน่วยงาน กำหนดที่อยู่สำหรับจัดส่งเอกสารร้องเรียนให้ชัดเจน
3. หน่วยงานควรจัดหาเครื่องมือต่างๆ ที่ช่วยป้องกันการ ประพัตมิชอบด้านจริยธรรมการวิจัยให้นักวิจัย และบุคลากรในสังกัด เช่น จัดหาโปรแกรมตรวจสอบ การคัดลอกผลงานทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ก่อนนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ เป็นต้น
4. หน่วยงานอาจกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานย่อย เพื่อเฝ้าสังเกต และตรวจสอบพฤติกรรมผ่านช่องทาง ที่เป็นทางการและนอกระบบ

แนวทางการพิจารณาเรื่องร้องเรียน

สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องจัดให้มีแนวทางการจัดการเมื่อเกิดการประทุพติผิตจริยธรรมการวิจัยหรือเกิดข้อร้องเรียนเรื่องการประทุพติผิตจริยธรรมการวิจัยขึ้นภายในองค์กร โดยควรออกแบบระบบการจัดการต่างๆ เช่น การรับเรื่องร้องเรียน การพิจารณาสอบสวน ข้อร้องเรียน และการกำหนดบทลงโทษกรณีการประทุพติผิตจริยธรรมการวิจัย ให้เหมาะสมกับบริบท กฎระเบียบ และนโยบายขององค์กร ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานโดยทั่วไปดังนี้

1. การรับเรื่องร้องเรียน

1.1 หน้าที่ของสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานต้นสังกัด : สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานต้นสังกัด ต้องจัดให้มีช่องทางสำหรับรับเรื่องร้องเรียนกรณีการประทุพติผิตจริยธรรมการวิจัย โดยต้องเป็นช่องทางที่เข้าถึงง่ายและมีมาตรการการคุ้มครองผู้ร้องเรียนที่เหมาะสม เช่น การร้องเรียนผ่านระบบออนไลน์ขององค์กร หรือการจัดทำจดหมายร้องเรียนมายังองค์กร ผ่านการยื่นเรื่องร้องเรียนด้วยตนเอง การยื่นทางไปรษณีย์ หรือการยื่นผ่านอีเมล โดยผู้ร้องเรียนมีสิทธิ์ที่จะเปิดเผย หรือไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ร้องเรียนได้ เป็นต้น

1.2 หน้าที่ของนักวิจัย บุคลากร และนิสิต/นักศึกษา : เมื่อพบเห็นพฤติกรรมที่น่าสงสัยที่เกี่ยวข้องกับการประทุพติผิตจริยธรรมการวิจัย นักวิจัย บุคลากร และนิสิต/นักศึกษาในองค์กรทุกคน มีหน้าที่รับผิดชอบรายงาน แจ้งเบาะแส หรือแจ้งเรื่องร้องเรียนมายังช่องทางที่องค์กรกำหนด โดยไม่เพิกเฉยต่อพฤติกรรมกระทำผิดดังกล่าว

1.3 ผู้ร้องเรียนจำเป็นต้องให้ข้อมูลดังต่อไปนี้ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาข้อร้องเรียน

- 1) ชื่อของผู้ถูกร้องเรียน
- 2) รายละเอียดเหตุการณ์ วันเวลา และสถานที่ที่เกิดการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยขึ้น
- 3) พยาน/หลักฐานที่สนับสนุนต่อข้อร้องเรียน
- 4) ช่องทางการติดต่อผู้ร้องเรียน ในกรณีที่ต้องมีการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม โดยผู้ร้องเรียนมีสิทธิ์ที่จะเปิดเผย หรือไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ร้องเรียนได้
- 5) ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การพิจารณาข้อร้องเรียน/การสืบข้อเท็จจริง

2.1 การพิจารณาว่าข้อร้องเรียนเข้าข่ายการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยหรือไม่ มีเงื่อนไขดังนี้

- 1) ผู้ถูกร้องเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้อง/ไม่ปฏิบัติตามแนวทางพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยหรือนโยบายด้านจริยธรรมการวิจัยขององค์กร หรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถยอมรับได้ในวงการวิจัย
- 2) ผู้ถูกร้องเรียนประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยโดยเจตนาตั้งใจ

2.2 คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย หรือคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการ ที่ได้รับมอบหมายจากองค์กร ดำเนินการพิจารณาข้อร้องเรียน/สื่บข้อเท็จจริง โดยอาศัยพยานและ หลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาว่าข้อร้องเรียนดังกล่าว มีความ เกี่ยวข้องกับองค์กร หรืออยู่ในอำนาจหน้าที่ การพิจารณาของ คณะกรรมการฯ/คณะอนุกรรมการฯ และมีมูลความผิด หรือเข้าข่าย การประพฤติดิจจริยธรรมการวิจัยหรือไม่

- 1) กรณีที่ข้อร้องเรียนมีความเกี่ยวข้องกับองค์กร และมีมูลความผิดหรือเข้าข่ายการประพฤติดิจจริยธรรมการวิจัย คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย หรือคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากองค์กร ดำเนินการสอบสวนกรณีการประพฤติดิจจริยธรรมการวิจัย ในขั้นต่อไป

สำหรับกรณีที่ข้อร้องเรียนไม่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กร หรือไม่มีมูลความผิดหรือไม่เข้าข่าย การประพฤติดิจจริยธรรมการวิจัย คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย หรือคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากองค์กร ไม่ต้องพิจารณาข้อร้องเรียนดังกล่าว

- 2) จัดทำรายงานผลการพิจารณาทั้งในกรณีที่ข้อร้องเรียนมีความเกี่ยวข้องกับองค์กรและมีมูลความผิดหรือเข้าข่ายการประพฤติผิดจรรยาบรรณการวิจัย และในกรณีที่ข้อร้องเรียนไม่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กร หรือไม่มีมูลความผิดหรือไม่เข้าข่ายการประพฤติผิดจรรยาบรรณการวิจัย โดยนำเสนอผู้บริหารสูงสุด เพื่อพิจารณาและออกหนังสือแจ้งผู้เกี่ยวข้องต่อไป

3. การสอบสวนกรณีการประพฤติผิดจรรยาบรรณการวิจัย

3.1 คณะกรรมการกำกับและดูแลจรรยาบรรณการวิจัย หรือ คณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการ ที่ได้รับมอบหมายจากองค์กร ดำเนินการรวบรวมและตรวจสอบพยาน/หลักฐานที่เกี่ยวข้อง วินิจฉัยข้อเท็จจริงและลงมติต่อข้อร้องเรียนการประพฤติผิดจรรยาบรรณการวิจัยของผู้ถูกร้องเรียน โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ/คณะอนุกรรมการฯ มีปัจจัยที่ต้องคำนึง ดังนี้

- 1) จำนวนและสังกัดของกรรมการ/อนุกรรมการ จากทั้งภายใน/ภายนอกองค์กรที่มีข้อร้องเรียนเกิดขึ้น
- 2) ความเชี่ยวชาญที่จำเป็นของกรรมการ/อนุกรรมการ
- 3) การหลีกเลี่ยงการมีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of interest) และ การเปิดเผย

ผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งรวมถึงการป้องกันความ
เอนเอียง ที่อาจเกิดขึ้นจากคณะกรรมการ/
คณะอนุกรรมการขององค์กรที่ ต้องการปกป้อง
ชื่อเสียงขององค์กรตนเอง

- 4) ต้องมีมาตรการการปกป้องคณะกรรมการ/
คณะอนุกรรมการ

3.2 หลักการสำคัญสำหรับการสอบสวนกรณีการประพฤติ ผิดจริยธรรมการวิจัย

- 1) การสอบสวนกรณีการประพฤติผิดจริยธรรมการ
วิจัยต้องดำเนินการ ด้วยความซื่อตรง (Integrity)
และแม่นยำ (Accuracy) อย่างสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจาก
เป็นขั้นตอนการบริหารจัดการขององค์กร ดังนั้น
กระบวนการดำเนินงานสอบสวนต่างๆ อาจไม่ได้
ยึดตามระบบกฎหมายทั้งหมด เพื่อลดความ
ซับซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงาน
- 2) ความยุติธรรม ความน่าเชื่อถือ และการรักษา
ความลับเป็นสิ่งสำคัญ ในกระบวนการสอบสวน
กรณีการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย เนื่องจาก
ชื่อเสียงของนักวิจัยเป็นสิ่งที่ถูกทำลายได้ง่าย
แต่สร้างขึ้นใหม่ได้ยาก ดังนั้น จึงต้องดำเนินการ
อย่างเป็นธรรม แก่ทั้งผู้ร้องเรียนและผู้ถูกร้องเรียน

3) การกำหนดแนวปฏิบัติในการสอบสวนกรณีการประพฤติดิจรัยธรรมการวิจัยที่ชัดเจน เช่น

- อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ/
คณะอนุกรรมการสอบสวน
- แนวทางและขั้นตอนการสอบสวน และ
มาตรการระหว่างการสอบสวน เช่น
 - มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of proof) ที่นำมาใช้อ้างอิง เช่น การพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่า (Preponderance of evidence) หรือการพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจน โดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร หรือปราศจากเหตุอันควรสงสัย (Proof beyond a reasonable doubt) เป็นต้น
 - การระงับการดำเนินโครงการวิจัย หรือการให้ทุนวิจัยในระหว่างการสอบสวน และการคืนทุนหลังพบไม่มีความผิด
- สิทธิและกระบวนการปกป้องผู้ร้องเรียนและผู้ถูกร้องเรียน เช่น
 - การให้สิทธิผู้ร้องเรียนในการเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ร้องเรียน

- การให้สิทธิผู้ถูกร้องเรียนชี้แจงข้อเท็จจริงและโต้แย้งพยานหลักฐานของตนอย่างเพียงพอและเป็นธรรมเพื่อป้องกันกรณี การถูกกลั่นแกล้งหรือหวังผลให้เกิดความเสียหายจากผู้ไม่ประสงค์ดี
- การให้สิทธิผู้ร้องเรียนและผู้ถูกร้องเรียนอุทธรณ์ผลการสอบสวน
- การให้สิทธิผู้ร้องเรียนและผู้ถูกร้องเรียนทราบถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการสอบสวน
- แนวทางการดำเนินการในกรณี ที่ผู้ถูกร้องเรียนลาออก เกษียณอายุ หรือ อื่นๆ
- แนวทางการดำเนินการในกรณีที่พบการละเมิดกฎหมายและ/หรือข้อบังคับอื่นๆ
- แนวทางการดำเนินการและปกป้องผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยแต่อาจได้รับผลกระทบจากการสอบสวน เช่น นิสิต/ นักศึกษาที่อาจถูกยุติโครงการ แม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยของหัวหน้าโครงการก็ตาม

- ขอบเขตอำนาจและแนวทางในการสอบสวนกรณีการประพาดพิดจริยธรรมการวิจัยระหว่างองค์กร ในกรณีที่ข้อร้องเรียนเกี่ยวข้องกับนักวิจัยหรือบุคลากรจากหลายองค์กร เช่น การมอบหมายให้องค์กรที่มีส่วนแบ่งการสนับสนุนทุนวิจัยมากที่สุดเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน เป็นต้น
- แนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative Justice)
- ระยะเวลาในการดำเนินการทั้งกระบวนการควรมีความเหมาะสมและทันการณ์

4. การรายงานผลการสอบสวนกรณีการประพาดพิดจริยธรรมการวิจัย

คณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัย หรือ คณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการ สอบสวนกรณีการประพาดพิดจริยธรรมการวิจัยต้องรายงานผลการสอบสวนต่อผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป เช่น การดำเนินการลงโทษแก่ผู้ประพาดพิดจริยธรรมการวิจัย รวมถึง การพิจารณาลงโทษผู้ร้องเรียนที่เป็นบุคลากรของหน่วยงาน ซึ่งกล่าวเท็จหรือกล่าวโทษผู้อื่นโดยไม่มีหลักฐาน หรือกลั่นแกล้งเพื่อทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง การแจ้งให้แหล่งทุน สำนักพิมพ์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ทราบ และอาจพิจารณาเปิดเผยผลการสอบสวนดังกล่าวแก่ประชาคมวิจัยตามที่เหมาะสม และสามารถกระทำได้ตามกฎหมาย เพื่อเป็นการป้องกันและป้องปรามการประพาดพิดจริยธรรมการวิจัยในลักษณะที่คล้ายคลึงกันเกิดขึ้นอีก

การรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน ORI

เมื่อการพิจารณาเรื่องร้องเรียนเสร็จสิ้นกระบวนการ หน่วยงาน ORI ต้องดำเนินการรายงานผลดังนี้

1. ORI ต้องรายงานผลพิจารณาการประพฤติมิชอบด้านจริยธรรมการวิจัยภายในหน่วยงาน ในเว็บไซต์ <https://ri.nrct.go.th> (ตามแบบฟอร์มที่ วช. กำหนด) ทั้งนี้ ให้รายงานภายในเดือนตุลาคมของทุกปี เพื่อให้ วช. สามารถประมวลผลในภาพรวมของสถานการณ์การประพฤติมิชอบด้านจริยธรรมการวิจัย และเสนอต่อคณะกรรมการกำกับและดูแลจริยธรรมการวิจัยของประเทศ ซึ่งมีหน้าที่ในการกำกับดูแลติดตามประเมินผลด้านจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

2. การรายงานผลตามข้อ 1 จะต้องเป็นความลับ ไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะโดยเด็ดขาด

แนวทางการป้องกันการประพตติผิดจริยธรรมการวิจัย

ผู้บริหารสูงสุดขององค์กร มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการกำหนดนโยบายขององค์กร มาตรการป้องกัน ติดตาม และตรวจสอบการประพตติผิดจริยธรรมการวิจัยของบุคลากรทุกระดับ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงของการประพตติปฏิบัติตนที่ไม่เหมาะสม และผิดจริยธรรมของบุคลากรในสังกัด สำหรับตัวอย่างเครื่องมือหรือแนวทางสำหรับใช้ในการกำกับดูแลและป้องกันการประพตติมิชอบทางจริยธรรมการวิจัยมีดังนี้

1. การป้องกันการเกิดการประพตติผิดจริยธรรมการวิจัย

ตัวอย่างเช่น

1.1 การปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพวิจัย ซึ่งควรครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

1) แนวทางปฏิบัติทางการวิจัยที่ดี หรือการทำวิจัยอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible conduct of research; RCR)

2) แนวทางปฏิบัติทางด้านจริยธรรม

3) การประพตติผิดจริยธรรมการวิจัย

1.2 การกำหนดกฎระเบียบ/ข้อกำหนด/แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยขององค์กรที่มีความชัดเจน เช่น

1) การปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ และตีพิมพ์ผลงานวิชาการ เช่น

- การระบุชื่อผู้นิพนธ์ และการจัดลำดับผู้นิพนธ์ในผลงานวิชาการ (Authorship)

- การนำรูปภาพ กราฟ แผนภูมิ หรือตารางที่มีลิขสิทธิ์จากบทความอื่นมาใช้ในผลงานของตนเอง ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของบทความและรูปภาพก่อน จึงจะสามารถนำมาใช้ซ้ำได้ พร้อมทั้งต้องมีการอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง

- ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว (Privacy and confidentiality) เช่น การได้รับอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เผยแพร่ผลการศึกษามาจากหน่วยงานที่เป็นผู้ให้ทุนสนับสนุน เป็นต้น

2) แนวทางการจัดการข้อมูลที่ดี (Data management)

เช่น

- แนวทางการบันทึกข้อมูลงานวิจัยที่ดี
- การจัดให้มีระบบการบันทึก การจัดเก็บ การบริหารจัดการข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่มีประสิทธิภาพทั้งในรูปแบบสมุดบันทึก (Lab notebook หรือ log book) หรือสมุดบันทึกการวิจัยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic lab notebook)

3) แนวทางการเปิดเผยและการจัดการผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในการวิจัย (Conflict of interest)

4) แนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในงานวิจัย เช่น

- การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในงานวิจัยอย่างระมัดระวัง เนื่องจากเนื้อหาที่สร้างจากปัญญาประดิษฐ์ อาจก่อให้เกิด

ประเด็นด้านจริยธรรมได้ เช่น การคัดลอกผลงานวิจัย หรือการทำซ้ำข้อมูล (Plagiarism) การละเมิดลิขสิทธิ์และ/หรือทรัพย์สินทางปัญญา ความไม่ถูกต้องหรือการเกิดอคติในเนื้อหาที่สร้างขึ้นจากแหล่งข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ และการไม่สามารถทำซ้ำได้ เป็นต้น

- ไม่ควรเชื่อมั่นในผลที่ได้จากปัญญาประดิษฐ์เพียงอย่างเดียว และนำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ แต่ควรตัดสินใจโดยอ้างอิงปัจจัยและหลักฐานที่สำคัญเป็นหลัก

- ไม่นำข้อมูลภายในขององค์กร หรือข้อมูลที่เป็นความลับขององค์กรเข้าสู่ระบบปัญญาประดิษฐ์ภายนอก เช่น chatGPT, Bing, DALL-E หรือเครื่องมือ generative AI อื่นๆ เนื่องจากจะทำให้ข้อมูลรั่วไหลสู่สาธารณะได้

1.3 การเพิ่มเติมเรื่องกฎระเบียบและมาตรฐานด้านจริยธรรมการวิจัยในหลักสูตรและการวัดผลการศึกษาของนิสิต/นักศึกษา รวมถึงในหลักสูตรการอบรมของนักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.4 การจัดให้มีระบบนักวิจัยพี่เลี้ยงที่ดี (Mentoring system) ที่ครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร โดยพี่เลี้ยงที่ดีควรมีทักษะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การอบรม (Training)
- 2) การฝึกสอน/พี่เลี้ยง (Coaching)
- 3) การให้คำปรึกษา (Consulting)
- 4) การให้คำปรึกษาด้านชีวิต (Life consulting)

1.5 การจัดให้มีระบบการทวนสอบ (Verification) และการพิสูจน์ยืนยันความใช้ได้ (Validation) เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของงานวิจัย

1.6 การนำหลักการวิทยาการแบบเปิด (Open science) และการแบ่งปันข้อมูล (Data sharing) มาประยุกต์ใช้ในการทำวิจัย ซึ่งการให้ข้อมูลงานวิจัยอย่างเปิดเผยจะเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบให้นักวิจัย รวมถึงลดโอกาสที่จะเกิดการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยได้อีกวิธีหนึ่ง จากการติดตามตรวจสอบของเพื่อนนักวิจัย อย่างไรก็ตาม การปิดหรือเปิดเผยข้อมูลนั้น จะต้องพิจารณาตามเงื่อนไขและความจำเป็นเป็นหลักสำคัญด้วย

1.7 การส่งเสริมให้มีการอภิปรายและแสดงความเห็นร่วมกันในเรื่องการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยและประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายนักวิจัย เพื่อให้นักวิจัยเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบของตนเองภายใต้ความร่วมมือด้านการวิจัยต่างๆ

1.8 การพัฒนาระบบบริหารจัดการทุนวิจัย และการให้รางวัลด้านการวิจัย ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.9 การพัฒนาระบบการจ้างงานและการเลื่อนตำแหน่ง โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลงานมากกว่าปริมาณการตีพิมพ์ผลงานวิชาการ

1.10 การปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการพิจารณาตรวจสอบผลงานวิจัย (Peer review) และการปรับปรุงวิธีการประเมินผลงานวิจัยที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

1.11 การใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมตรวจสอบความคล้ายของเอกสารวิชาการ ข้อเสนอโครงการวิจัย รายงาน วิทยานิพนธ์ หรือบทความวิจัย เช่น โปรแกรม Turnitin Copy Catch และอักขรวิสุทธิ เป็นต้น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่พัฒนาโปรแกรมการตรวจสอบความคล้ายของเอกสารวิชาการ โดยการเชื่อมโยงฐานข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อการพัฒนาความสามารถในการตรวจสอบและป้องกันการคัดลอกผลงานวิชาการให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือหรือโปรแกรมสำหรับใช้ตรวจสอบการปลอมแปลงข้อมูลการวิจัยในรูปแบบอื่นๆ เช่น รูปภาพกราฟ หรือแผนภูมิต่างๆ อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมดังกล่าวเพียงอย่างเดียว อาจไม่สามารถใช้ตัดสินหรือยืนยันถึงการคัดลอกผลงานวิชาการได้ รวมถึงอาจยังไม่สามารถใช้ตรวจสอบผลงานที่สร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์ได้

2. การติดตามและตรวจสอบการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย

ตัวอย่างเช่น

2.1 การสร้างกลไกหรือระบบการร้องเรียนเรื่องการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย (Whistleblowing system) เพื่อเป็นช่องทางการแจ้งเบาะแส หากพบเห็นพฤติกรรมที่น่าสงสัยต่างๆ เช่น การสร้างข้อมูลเท็จ หรือปลอมแปลงข้อมูล

2.2 การใช้แหล่งสืบค้นต่างๆ ที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือ สำหรับเป็นข้อมูลประกอบการตรวจสอบการประพฤติผิดจรรยาบรรณ การวิจัยของนักวิจัยและบุคลากรของหน่วยงานในกระบวนการ สืบข้อเท็จจริงจากเบาะแสและข้อร้องเรียนที่ได้รับ โดยมีตัวอย่างเว็บไซต์ สำหรับสืบค้นข้อมูล เช่น retractiondatabase.org, Scopus author profile (www.scopus.com/freelookup/form/author.uri) เป็นต้น

บทลงโทษ

หน่วยงาน ORI รายงานผลการสอบสวนกรณีการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย รวมถึงกรณีที่ไม่เข้าข่ายการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยต่อผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานพิจารณาและตัดสินใจลงโทษ โดย ORI ต้องดำเนินงานเป็นอิสระ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการเทคนิคด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. 2559. แนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพสำหรับการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ฝ่ายพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมการวิจัย (QRI) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.). 2567. บทเรียนและกรณีศึกษาด้านจริยธรรมการวิจัย.

สภาวิจัยแห่งชาติ. 2541. จรรยาบรรณนักวิจัย และ แนวทางปฏิบัติ.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2556. จรรยาวิชาชีพอิจัยและแนวทางปฏิบัติ. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2558. คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2565. โครงการศึกษาแนวทางการจัดตั้ง Office of Research Integrity และ International Advisory Board.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. 2564. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการวิจัยเพื่อพัฒนาจริยธรรมการวิจัยและระบบการประเมิน: ตอบสนองความท้าทายในการพัฒนาระบบการวิจัยของประเทศ. ศูนย์จริยธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ตัวอย่างแนวทางการป้องกันการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย
ในต่างประเทศ (อ้างอิงจากหน่วยงาน ORI ของมหาวิทยาลัย MIT และ
คู่มือการป้องกันการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยของ MEXT ประเทศ
ญี่ปุ่น) เช่น

1) ความรับผิดชอบของผู้เขียน

- ผู้เขียนต้องไม่ใส่ชื่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง (Honorary authorship) ในผลงานวิจัย โดยผู้เขียนควรจำกัดเฉพาะผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญในการคิดค้น ออกแบบ ดำเนินการ และ/หรือการตีความงานวิจัยเท่านั้น
- ผู้เขียนร่วมควรมีหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และเกี่ยวข้องกับความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล
- ผู้ที่มีรายชื่อในผลงานวิจัยทุกคน ต้องอนุมัติเห็นชอบต้นฉบับที่เผยแพร่ดังกล่าว

2) การจัดการและความเป็นเจ้าของข้อมูล

- ข้อมูลการวิจัยควรบันทึกในรูปแบบที่ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมสามารถเข้าถึงได้
- บันทึกการวิจัยควรมีรายละเอียดเพียงพอ เพื่อยืนยันความถูกต้อง และคลายข้อกล่าวหาที่อาจเกิดขึ้นจากข้อผิดพลาดโดยสุจริตหรือการตีความผิด

- จัดทำรูปแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ที่ความเสถียร และจัดระเบียบข้อมูลให้สืบค้นง่าย
- ข้อมูลการวิจัยควรเก็บรักษาในระยะเวลาที่เพียงพอเพื่อให้ผู้อื่นสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์เพิ่มเติมได้ ทั้งนี้ ระยะเวลาที่เก็บรักษาข้อมูล ขึ้นอยู่กับแหล่งเงินทุนของโครงการ หรือประเภทงานวิจัยที่ดำเนินการ อาจอยู่ระหว่าง 3-7 ปี หรือนานกว่านั้น
- ผู้ร่วมงานวิจัยทุกคนต้องทราบว่าใครเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา เช่น หน่วยงานผู้ให้ทุน คณาจารย์ นิสิต/นักศึกษา หรือมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยต้องมีเอกสารระบุเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเก็บเป็นสำเนาไว้เป็นหลักฐาน

3) การฝึกอบรมและความรับผิดชอบ

- จัดอบรมให้แก่นิสิต/นักศึกษา และนักวิจัย ในเชิงแนวคิด เทคนิค และความรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย เพื่อเสริมสร้างความซื่อสัตย์ให้กับนักวิจัย
- จัดทำคู่มือจริยธรรมการวิจัยสำหรับนิสิต/นักศึกษา และนักวิจัย
- ผู้วิจัยสามารถติดต่อขอคำปรึกษาเกี่ยวกับนโยบาย และทรัพย์สินทางปัญญาได้ที่หน่วยงาน ORI ของมหาวิทยาลัย

- หัวหน้างานวิจัยหรือที่ปรึกษา มีหน้าที่ควบคุมดูแล และรับผิดชอบผลการปฏิบัติในทีมวิจัย รวมถึงต้องชี้แจงนิสิต/นักศึกษา และนักวิจัยในทีมให้ชัดเจนถึงแนวทางปฏิบัติในการวิจัย
 - หัวหน้าผู้วิจัย ที่ปรึกษา หรือหัวหน้างานควรจัดการประชุมกับสมาชิกนักวิจัยเป็นประจำ เพื่อหารือเกี่ยวกับความคืบหน้าของการวิจัย การตีความข้อมูล และแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
- 4) การจัดทำสภาพแวดล้อมที่ป้องกันความประพฤติมิชอบ
- จัดทำระบบเก็บรักษาและเปิดเผยข้อมูล การวิจัยตามระยะเวลาที่กำหนด
 - จัดทำฐานข้อมูลและเผยแพร่กรณีประพฤติมิชอบ ให้เป็นตัวอย่าง
 - จัดทำระบบตอบสนองต่อการประพฤติผิดจริยธรรม

คณะผู้จัดทำ

1. ที่ปรึกษาโครงการ

- 1.1 ศ.ดร.พวงรัตน์ แก้วล้อม
- 1.2 ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์

2. คณะผู้วิจัย

- 2.1 รศ.ดร.ดลเดช ตั้งตระการพงษ์ หัวหน้าโครงการ
มหาวิทยาลัยนเรศวร
- 2.2 ผศ.อุเทน ธัชศฤงคารสกุล
มหาวิทยาลัยพะเยา
- 2.3 ดร.วิรินทร์ กิตติธรรมวงศ์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
- 2.4 นายพูลลาภ กันทา
มหาวิทยาลัยนเรศวร

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เลขที่ 196 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กทม. 10900

โทรศัพท์ 0 2579 1370 - 9, 0 2561 2445

โทรสาร 0 2579 2289

Email : saraban@nrct.go.th